

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli d. 22 Febr. 1873, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, angående väckta förslag om förändring i lagstiftningen rörande sprängämnenes tillverkning, vård och försäljning.

Till Utskottet hafva remitterats tvänne särskilda, af Herr *J. Johansson* väckta motioner N:ris 129 och 130, med förslag i den förra att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t göra underdånig hemställan om sådan ändring af bestämmelserna i 21 § af Kongl. förordningen den 21 Oktober 1869, angående tillverkning af nitroglycerin, dynamit och andra sprängämnen, dels att de i mom. 1, punkterna *a*, *b*, *c* och *e* intagna föreskrifter endast må ega tillämpning för kvantiteter dynamit, öfverstigande femhundra skålpund; dels att tillämpning af föreskriften i mom. 2 af samma paragraf endast må ega rum, då kvantiteten dynamit öfverstiger ett tusen skålpund; och dels slutligen att den i sistnämnda mom. omförmälda rätt för Konungens Befallningshafvande att för hvarje särskild transport förordna tillsyningsman må utsträckas derhän, att samma förordnande kan gälla minst för helt år; — och i den sednare motionen, »att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning derom, att sådana förändringar, synnerligast i § 21 af Kongl. förordningen den 1 Oktober 1858 samt Kongl. kungörelsen den 10 April 1863 angående tillverkning, vård och försäljning af krut, måtte vidtagas, att krutafsändare må befrias från upprepade anmälanden hos vederbörlig myndighet om större eller mindre krutförsändningar, och Konungens Befallningshafvandes rättighet att för särskild transport förordna tillsyningsman må utsträckas derhän, att samma förordnande kan gälla för minst ett år i sender, samt att föreskrift må meddelas, huru förfaras bör, då kruttransport af en eller annan orsak måste afbrytas.»

Sedermåra har samme motionär i en tredje motion N:o 183 uti förevarande ämnen ytterligare föreslagit, »att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla om revision af gällande

lagstiftning i fråga om olika slag af sprängämnen, deras tillverkning och fortskaffande, i sådant syfte att vederbörande tillverkare och konsumenter af dylika ämnen må beredas de lättnader, synnerligast i afseende på upplag och landvägatransporter som af behovet finnas påkallade och jemväl äro förenliga med allmän och enskild säkerhet, äfvensom att alla hithörande stadganden måtte upptagas i en enda författning.»

Med föranledande af detta sednare förslag har Utskottet ansett sig böra i ett sammanhang behandla samtliga ofvanberörda motioner, såsom i hufvudsak berörande samma ämne. De förslag till särskilda ändringar i hithörande författningar som i de begge första motionerna framställas, äro visserligen i och för sig förtjenta af mycken uppmärksamhet, men Utskottet hyser jemväl den föreställningen, att dessa förslag skola medföra vida större gagn för den industri som i större eller mindre mån är beroende af sprängämnen, derest de genomföras i sammanhang med en grundlig och omfattande revision af hela den lagstiftning, som angående dylika ämnen för närvarande är gällande.

Motionären har såsom skäl för en sådan revision anfört, att bergsbrukets, isynnerhet grufvetrytningens och i vissa fall äfven jordbrukets behof af kraftigt verkande sprängämnen i ganska vidsträckt mån blifvit tillgodosedt genom åtskilliga uppfinningar på detta område, men att dessa nya sprängämnen ock med en förvånande hastighet velat uttränga något eller några af de förut bekanta, hvarigenom åter den olägenhet förorsakats, att lagstiftningen angående dessa för industrien viktiga ämnen icke kunnat hålla jemna steg med uppfinningarne, utan lagstiftaren, måhända mot sin vilja, tvingats att, innan ett nytt sprängämnes egenskaper blifvit tillräckligt pröfvade, meddela sådana bestämmelser rörande användningen deraf, som icke kunna anses motsvara de fordringar man i vår praktiska tid vill uppställa såsom hufvudvilkor för industriel utveckling och samfärdsel; och, tillägger motionären vidare, »den i vårt land gällande lagstiftningen angående de särskilda slagen af sprängämnen har ock, till följd af nu anmärkta förhållanden, blifvit likasom sönderstyckad på ett sådant sätt, att det möter ganska stora svårigheter för industri- eller bergsbruksidkaren att med säkerhet veta, hvilka föreskrifter han har att efterleva eller hvilka försigtighetsmått honom åligger att i ena eller andra fallet iakttaga, för att undvika de sannerligen icke milda straffbestämmelser som bristande kännedom och deraf härledd försumlighet kan medföra.»

Att en revision af ifrågavarande lagstiftning är af verkligt behof påkallad, framgår, efter Utskottets mening, redan deraf, att hithörande bestämmelser, hvilka i Norge kunnat sammanfattas i endast tvänne urkunder, bägge af ganska måttligt omfång, nämligen en »Lov, indeholdende Bestemmelser angaaende Behandling af ildsfarlige Gjenstande», af den 3 Maj 1871 och ett på nämnde lag grundadt, den 16 påföljde September utfärdadt »Plakat, indeholdende almindelige Bestemmelser om de Forsigtighedsregler, som skulle iagttages ved Transport af Nitroglycerin, Dynamit och Krudt», hos oss återfinnas spridda i flera särskilda tid efter annan utkomna författningar, de flesta af ganska vidlyftig beskaffenhet, nämligen: kongl. förordningen den 1 Oktober 1858 angående tillverkning, vård och försäljning af krut; kongl. kungörelsen den 10 April 1863 angående förändrad

lydelse af vissa §§ i nyssberörda förordning; kongl. förordningen angående kruts och andra explosiva ämnens transporterande å jernväg för lokomotiv af den 21 Oktober 1869; samt den under sistnämnda dag jemväl utfärdade kongl. förordningen angående tillverkning af nitroglycerin, dynamit och andra sprängämnen som innehålla nitroglycerin, samt deras vård och försäljning, hvarjemte åtskilliga undantagsresolutioner på sednare tiden meddelats i följd af derom gjorda ansökningar.

Ett ytterligare stöd för sin åsigt angående behovet af en revision utaf lagstiftningen angående sprängämnen har Utskottet trott sig finna deruti, att, på sätt motionären antydt, erfarenheten numera synes hafva gifvit vid handen att hvarjehanda lättnader i nu gällande bestämmelser angående upplag och transport af sprängämnen böra kunna medgifvas, utan att den trygghet mot fara som med dessa bestämmelser åsyftats behöfver uppoffras. Kastar man en jemförande blick tillbaka på den lagstiftning angående krut, som var gällande innan 1858 års förordning utkom, så skall man finna, att, oaktadt de restriktioner som voro rådande ifråga om sjelfva sprängämnets tillverkning — denna fick nemligen icke ega rum annorstädes än vid några få särskildt privilegierade fabriker under offentlig tillsyn — de bestämmelser som tillämpades angående transporter och upplag, antingen för handel eller för bergsbrukets behof, medgäfvos vida större frihet i dessa afseenden än hvad sedermera blifvit förhållandet. Hvarken i kongl. förordningen den 3 Juli 1730 angående kruthandeln i städerna, eller i Krigskollegii cirkulär den 17 September 1804, om hvad vid kruttransporter till lands bör iakttagas, återfinnas 1858 års minutiösa bestämmelser om större eller mindre kvantiteter af krut i upplag eller vid försling, ej heller de i många fall särdeles stränga straffbestämmelser som finnas upptagna i sednare tiders lagstiftning om sprängämnen. Ett likartadt och man kan nästan säga oafbrutet inskränkande af förut medgifna rättigheter visar sig jemväl i den öfvergångslagstiftning, som angående de nyuppfunna sprängämnena nitroglycerin och dynamit varit gällande. I kongl. kungörelserna, dels den 26 Maj 1865 angående handel med samt uppläggande och försändning af nitroglycerin, äfvensom anläggning af fabrik för nitroglycerin-tillverkning, och dels den 24 Juli 1868 angående förbud mot handel med samt försändning af nitroglycerin, så ock om tillverkning, uppläggning och försändning af samt handel med dynamit, medgäfvos åtskilliga friheter, isynnerhet ifråga om dessa sprängämnens transporterande, hvilka sedermera i högst väsendtlig mån inskränktes genom 1869 års förordning om dynamit. Utsträcker vidare jemförelsen till den norska lagstiftningen, så blifver skilnaden ännu mer i ögonen fallande. Ofvannämnda »Lov» och »Plakat» medgifva nemligen tillverkare och konsumenter af sprängämnen vida större lättnader än vår lagstiftning förunnar oss, i synnerhet beträffande smärre upplag och transporters verkställande landvägen; och då förhållandena i brödralandet, hvad transport af dynamit och krut m. m. angår, otvifvelaktigt äro af enahanda beskaffenhet som hos oss, så har, efter Utskottets förmenande, motionären ingalunda saknat befogenhet att framhålla dessa skiljaktigheter i de båda ländernas lagstiftning och att påyrka sådan ändring i våra författningar som åtminstone i vissa fall

medgåfve Sveriges bergsbruks- och industriidkare likställighet med Norges. I sammanhang härmed har motionären erinrat derom, att under den tid sprängämnet dynamit varit i bruk så väl i vårt land som i Norge, ännu ingen enda olycka skall hafva inträffat vid transport eller vid varans hopande i lager. Omdömet om dynamitens ringa farlighet i nämnda hänsenden är för öfrigt numera stadgadt, och i andra länder, synnerligast i Österrike, har lagstiftningen medgifvit nästan oinskränkt frihet vid transport af dynamit, just i följd af dess ringa farlighet. Det heter nemligen uti ingressen i en af Österrikiska handelsministeriet den 30 Oktober 1869 utfärdad författning »an sämmtliche im Ressort desselben stehende Eisenbahn-Vervaltungen, betreffend die Freiegebung des Transportes von Dynamit auf Eisenbahnen», att sedan det genom de nyaste försök ytterligare blifvit ådagalagdt, att transport af dynamit är mycket mindre farlig än af alla öfriga hittills brukade sprängämnen, så har ministeriet funnit sig föranlåtet, att, med upphäfvande af sitt den 15 December 1868 utfärdade transportförbud, tillåta transport af det under namnet dynamit bekanta sprängämnet, — hvilken tillåtelse ock meddelas till sådan utsträckning, att dynamit får transportereras på alla jernvägar inom det vidsträckta kejsarriket, med iakttagande endast af några få i sakens natur grundade försigtighetsmått.

Ibland de bestämmelser i den norska lagstiftningen, som vid en revision af den svenska synas vara förtjenta af mycken uppmärksamhet, framstå i främsta rummet föreskrifterna om de kvantiteter af olika sprängämnen, som af konsument och i vissa fall äfven af handlande få hållas i upplag utan särskildt tillstånd, äfvensom om förfaringssättet vid landväga transport af sprängämnen. Motionären har ock i dessa hänsenden anmärkt, att vid många af våra större grufvefält är det dagliga behovvet vida öfverstigande den ringa kvantitet af t. ex. 20 skålpund dynamit, som man enligt § 18 i 1869 års förordning får utan särskildt tillstånd innehafva och förvara, äfvensom att den kostnad, som nu förorsakas ett grufvebolag, derigenom att detsamma nödgas nästan för hvarje särskild grufva anskaffa af vederbörande myndighet godkändt förvaringsrum vore ganska betydlig, och derföre innebure en frestelse till lagens öfverträdande.

Samma 1869 års förordning föreskrifver vidare i 21 § huru vid landväga transporter af dynamit, uppgående till mer än 20 skålpund, skall förfaras. De i samma paragrafs första moment under *a*, *b*, *c* och *e* intagna bestämmelser tillämpas enligt den norska lagen endast då den kvantitet dynamit som skall landvägen transportereras öfverstiger 500 skålpund; och hvad i paragrafens *andra* moment stadgas för dynamitförsändelser af mer än 2 centner, gäller i Norge endast för det fall att den transporterade dynamiten öfverstiger 10 centner (af krut 20 centner), eller samma viktquantitet som i bergslagsorter i allmänhet anses motsvara ett hästlass. Det må härvid jemväl erinras, att den nuvarande föreskriften kan hafva till följd att, för åstadkommande af fullt lass, andra effekter forslas i förening med dynamiten, hvilket åter kan gifva anledning dertill, att mindre försigtighet vid transporten iakttages, och att derigenom större fara uppstår, än om en tillökad kvantitet dynamit föres i samma fordon utan sammanblandning med andra varor.

Såväl i 1858 och 1863 års förordningar om krut, som ock i 1869 års förordning

om dynamit meddelas föreskrifter om afsändares skyldighet att, inom åtta dagar före en transports afgang, derom göra anmälan hos Konungens Befallningshafvande i länet, och hvilken anmälningsskyldighet inträder då kvantiteten af det sprängämne som skall transporteras utgör 2 centner af dynamit och 10 centner af krut. Uppgå dessa kvantiteter, af dynamit till mer än 4 och af krut till mer än 20 centner, må Konungens Befallningshafvande kunna förordna särskild tillsyningsman att, på afsändarens bekostnad, beledsaga transporten till dess bestämmelseort. Skall sprängämnet afsändas utom länet, delgifves afsändarens anmälan jemväl Konungens Befallningshafvande i angränsande län, med underrättelse om stället hvarest och tiden när transporten inträffar vid länegränsen. Oafsedt svårigheten att med temlig visshet kunna uppgifva den tidpunkt, då en sprängämnes-transport inträffar vid länegränsen, synes en dylik underrättelse vara öfverflödig i alla de fall, då särskild tillsyningsman åtföljer transporten; och det förefaller Utskottet äfven som skulle afsändares skyldighet att hos Konungens Befallningshafvande anmäla transporter af 2—4 centner dynamit och 10—20 centner krut kunna undvaras, då Konungens Befallningshafvande nämligen icke har att vidtaga annan åtgärd i följd af sådan anmälan, än att då en transport skall landvägen föras genom stad eller köping derom underrätta vederbörande myndighet för vidtagande af behöfliga säkerhetsåtgärder, men detta ändamål synes kunna vinnas lika väl derigenom, att, på sätt i Norska lagen finnes föreskrifvet, afsändaren tillförbindes att om transporten direkt underrätta nyssnämnda myndighet. Äfven i sådana fall då anmälan hos Konungens Befallningshafvande måste ske, nemligen för de transporter då tillsyningsman kan förordnas, har motionären föreslagit, att denna myndighet skulle medgifvas rättighet att för minst helt år kunna förordna tillsyningsman. Utskottet skulle i detta hänseende vilja gå ännu ett steg längre och tillstyrka att sådant förordnande utfärdades tillsvidare, så att detsamma komme att vara gällande tills Konungens Befallningshafvande kunde finna giltig anledning förekomma till återkallande deraf. Genom antagande af en permanent tillsyningsman kunde skyldigheten för afsändare att hos Konungens Befallningshafvande anmäla transporten helt och hållet upphöra, enär det naturligtvis fortfarande borde vara tillsyningsmans pligt att åtfölja transporten till dess bestämmelseort, äfven om denna vore belägen i annat län, hvarigenom anmälan om transporten hos Konungens Befallningshafvande i detta län jemväl blefve öfverflödig.

Om således Utskottet anser en revision af gällande lagstiftning angående sprängämnen behöflig ur nyss angifna synpunkt, eller emedan, efter Utskottets förmenande, åtskilliga eftergifter till lättnad för industriens utveckling synas kunna ega rum, utan förnärmande af allmänhetens berättigade anspråk på skydd från lagstiftningens sida mot de med industriens bedrivande förenade faror, så har Utskottet, å andra sidan, eller just från sistnämnda synpunkt, funnit en dylik revision vara icke mindre önskvärd, enär i lagstiftningen för närvarande saknas åtskilliga i Utskottets tanke viktiga bestämmelser till allmänhetens betryggande mot ofvannämnda faror. Till detta område räknar Utskottet i främsta rummet angelägenheten att i vår lagstiftning ur den Norska upptaga bestäm-

melserna om den befoget, som tillkommer vederbörande polismyndigheter i de fall, att transport af sprängämnen eger rum genom stad, köping eller andra ställen med en talrik befolkning. Härom innehåller sednare momentet af 4:de § i ofvannämnda plakat följande: »Politiet kan om det dertil finder Grund, forlange Afsendelsestiden forandret og — forsaavidt der gives flere Veie — bestemme, hvilken af disse Transporten skall følge; det kan fastsætte, paa hvilke Steder der skal tages Nattekwarter, og hvor stort Vagtholdet om Natten skal være;» — Vidare har af motionären blifvit särskildt framhållet sagnaden i 1858 års förordning angående krut om uttrycklig föreskrift, huru förfaras bör, då kruttransport antingen under nattetid eller i följd af oförutsedda hinder måste afbrytas. En dylik föreskrift saknas äfven i 1869 års förordning om dynamit, och det vill synas Utskottet som skulle denna nu anmärkta brist vara af beskaffenhet att tarfva rättelse. För iakttagande af nödig försigtighet borde forman under sådana omständigheter åläggas att införa sprängämnet i sådant uthus eller annan lägenhet som vore från eldstad aflägsset och försedt med säkert lås, så att sprängämnet, vid nödtvunget uppehåll under forslingen må kunna anses säkert förvaradt; likasom dylikt uppehåll under färdandet genom stad eller köping borde vara alldeles förbjudet, icke blott, såsom för närvarande, vid transport af dynamit, utan jemväl för alla öfriga sprängämnen.

Då Utskottet funnit sig böra i hufvudsakliga delar biträda hvad motionären i samtliga sina motioner föreslagit, och då Utskottet anser att utvecklingen af ifrågavarande industri icke bör hämmas af andra föreskrifter än sådana som äro nödvändiga till allmänhetens betryggande emot de med industriens bedrivande förenade faror, får Utskottet vördsamt hemställa:

att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta öfverse gällande lagstiftning angående olika slag af sprängämnen i sådant syfte, å ena sidan, att vederbörande tillverkare och konsumenter deraf må beredas de lättnader, särskildt i fråga om upplag och transporter, som efter närmare utredning af hithörande förhållanden och på grund af hittills vunnna erfarenhet må kunna medgifvas; och, å andra sidan, att i lagstiftningen upptagas hittills saknade, men af behovet påkallade, bestämmelser till förekommande af de med industriens bedrivande förenade faror; äfvensom att alla hithörande stadganden måtte sammanföras i en enda författning.

Stockholm den 20 Februari 1873.

På Utskottets vägnar:

Curry Treffenberg.